

Landskap: Småland Upptecknat av: Karl Samuelson
Härad: Lannarba Adress: Vila Hammida
Socken: Pjätteryd Berättat av: Maria Magnusson
Uppteckningsår: 1927 Född år 1857 i Pjätteryds socken per.

Handel och marknad
(seas i Ulma No. 148.)

~~Sida 17-18 Uppst från Hammida socken~~
~~se app. nr. No. 6185:1-2.~~

ACC. N:R. 6173

Landskap: Småland
 Härad: Sunnerbo
 Socken: Pjätteryd
 Uppteckningsår: 1939

Upptecknat av: Karl Tuomola
 Adress: Vila, Hammada
 Berättat av: Maria Magnusson
 Född år 1857 i Pjätteryd socken
med fäst

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV1{
Ullma
M. 148

Huruvida någon person boende inom sock-
 nen idkade gärdparihandel kan ej med
 bestämdhet avgöras. Socken besöktes flitigt
 av gärdparihandlare från andra orter. Det
 kom dalkarlar och dalkullor. De förra kalla-
 des "knalla" de senare "kullor". Dalkarlarna
 sålde dukar, vävnader o.s.v. Kullorna sålde
 finare saker såsom konsttillagda mantlar,
 strumpor o.s.v. Från Markaryds, Traryds och
 Götteryds socknar kom det gärdparihandlare.
 Av dessa handelsmän kom komma från
 en trakt där väskedstillverkning i större
 skala ägde rum och som på grund där-
 av kallades väskedabygd. Härte man

ACC. N.R. 6173

Landskap: Småland. Upptecknat av: Karl Svensson,
 Härad: Sunnebo. Adress: Våle, Hammada.
 Socken: Pjätteryd. Berättat av: Maria Magnusson,
 Uppteckningsår: 1927. Född år 1852 i Pjätteryds socken.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

2.

Vårskeder. Ordet "påsarjystara" torde ha varit en gammal allmän beteckning för gårdfarishandlaren. Uttrycket "gaa påsarjystara" torde ha förekommit i bet. gå omkring i bygden och förköpa varor. Oftast utgjorde gårdfarishandlarnas betalning i form av penningar för sina varor. Dock hände det att de bytte bort varor mot ull, lin, etc. Det var väl mera sällan som kredit lämnades. Något hantverk bedrevs ej gårdfarishandlarna under sin vandring i bygden. Tidana arbetade som teggande och spinnsuckringar utfördes av rockmakare eller snarvare som bodde inman orten.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. 6173

Landskap: Småland. Upptecknat av: Karl Lennson.
 Härad: Sunnerbo. Adress: Våla, Hamneda.
 Socken: Pjätteryd. Berättat av: Maria Magnusson.
 Uppteckningsår: 1789. Född år 1888 i Pjätteryds socken
 med jula

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

3.

Det var nog mera sällan att köralor
 förekom som särskilt näringsfång. Då bön-
 derna i allmänhet odlade mest litet
 säd måste de från andra orter inköpa
 säden. De bönder som hade dragare be-
 gav sig till "stan" för att där göra
 sina uppköp. Då man på de flesta
 gårdar saknade häst fick man köra
 med stutar eller oxar. (Fr. Magnussons upp-
 gift var att man körd med stutar eller en
 gammal häst. Det är dock troligt att även
 oxar användes för denna transport. Troligt
 är att även kor användes som dragare då man
 for till stan.) Att man i äldre tid fick

Skriv endast på denna sida!

6173

ACC. N:R. -----

Landskap: *Småland*..... Upptecknat av: *Karl Svensson*,
 Härad: *Sunnarbo*..... Adress: *Våle Hammada*,
 Socken: *Pjätteryd*..... Berättat av: *Marie Magnusson*
 Uppteckningsår: *1939*..... Född år *1857* i *Pjätteryds socker*
m. församling

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV4.

nåja sig med långsam framfart för-
 står man då det ontalas att en stads-
 resa kunde taga ända upp till 14 dagar
 i anspråk. Enligt en tidigare av mig
 erhållen uppgift skulle en person som
 idkade härsalar i större utsträckning
 betecknats med "reisekjärare". Då tjära-
 bränning och kalning bedrevs i stor
 skala så brukade man taga dessa ämnen
 med sig till staden. På så sätt erhöles
 man de nödiga medlen för inköpen
 av de varor man behövde. Det lär
 väl även ha förekommit att man bytte
 bort tjära och kal mot andra varor.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. 6173

Landskap: Småland.....
 Härad: Sunnerbo.....
 Socken: Pjätteryd.....
 Uppteckningsår: 1777.....

Upptecknat av: Karl Svensson,
 Adress: Fala, Hamneda.....
 Berättat av: Maria Magnusson,
 Född år 1857 i Pjätteryds socken
 med flera Pjätteryds socken.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

5.

Det fannas även bönder som till staden
 medförde smär och ägg för försäljning.
 De som ej hade dragare så att de själva
 kunde fara till staden för att göra sina
 inköp fingo vända bled med grannar som
 gjorde resor dit. Det var dock ej så mycket
 man behövde inköpa i affärerna. Dels
 tillverkade man de flesta klädesvarorna
 i hemmet, dels hade man vanligtvis ej
 råd att inköpa andra varor än som vara
 alldeles nödvändiga.

De bönderna fara till staden erhålla de
 vanligast kvartar på särskilda ställen
 där de brukade taga in. Vidare fannas

ACC. N.R. 6173

Landskap: Småland. Upptecknat av: Karl Svensson.
 Härad: Sunnerbo. Adress: Våla, Hamneda.
 Socken: Pjätteryd. Berättat av: Maria Magnusson.
 Uppteckningsår: 1932. Född år 1857 i Pjätteryds socken
 med fem barn

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

6

je gästgivargårdar (jesjivaregårdar) där man kunde erhålla logi och förplånad om man så önskade. Gästgivare uttalar i ortens dialekt "jesjivare" bröms som "jesjivan".

Allt folk regelbundet varje år vandrade till främmande ort för att söka arbetstjänat. Känner ej Fr. Magnusson till. Det var dock mycket vanligt att personer från socknen föra till Danmark och Tyskland på arbetstjänat. Det var dock i syfte att erhålla stadigvarande arbete som man företog dessa resor.

Skräddare och skomakare gingo omkring i bygden och arbetade i hemmen. Dessa vara

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. 6173

Landskap: Småland..... Upptecknat av: Karl Svensson,
 Härad: Tunnabla..... Adress: Ysta, Hamnsda.
 Socken: Pjätteryd..... Berättat av: Maria Magnusson,
 Uppteckningsår: 1929..... Född år 1857 i Pjätteryds socker
med präst

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV7

När i flesta fall boratta inom socknen
 Lecknen beaktas mycket flitigt av tättarna
 kallade "nattmän". Även ordet "rackara" är
 en vanlig beteckning för detta folk. Den senare
 beteckningen användes ännu.

Tiggare fanns det gott om i äldre tid.
 Förutom tättarna som ju vara tiggare i
 högsta mening fanns det även många som
 på grund av svåra omständigheter vara
 tvungna att ge sig ut och "tigga" eller som
 det även betecknades med "ut på påsen"

ett uttryck som betecknade största grad av
 fattigdom var "ha inte en påse i tiggare".
 Tiggeriet var i äldre tid ej maskerat av

ACC. N:R. 6173

Landskap: Småland Upptecknat av: Karl Samuelson,
 Härad: Sunnebo Adress: Yala, Hamneda.
 Socken: Pjätteryd Berättat av: Maria Magnusson,
 Uppteckningsår: 1979 Född år 1857 i Pjätteryd och
 med flera

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

8.

handel. Redan på 1800-talet fanns affärer. Dessa bedrens dock rörelsen i mycket ovet-
 tydlig skala. Det enda affärsinnehavaren (of-
 tadt en äldre kvinna som inrättat en liten
 hamnare till handelsbod) hade att sälja
 var orna, träd, målar, mjöls, kaff, samt någ-
 ra andra småsaker. När affärsinnehavaren
 kunnig i bokning kom försäljningen jäm-
 nåt att omfatta vetebröd. Den första
 handelsbod av större betydelse blev
 "bona" i Lönshytt, där man kunde köpa
 litet av varje. Dock fanns det ju endast
 en best ringa del av varor jämfört med
 nutidens affärer.

6173

ACC. N:R. _____

Landskap: Småland Upptecknat av: Karl Jansson
 Härad: Summerska Adress: Våla Hamneda
 Socken: Pjätteryd Berättat av: St. Magnusson
 Uppteckningsår: 1939 Född år 1857 i Pjätteryds socken
med församling

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

9.

Herrensida man med ordet "atan" som
 förekom i ortens mål upptäde på någon
 viss stad kan ej med bestämdhet avgöras.
 Då emellertid Kristianstad var mycket
 flitigt besökt av socknens folk är det
 möjligt att man med ordet "atan" upptä-
 tade denna stad.

Wid kyrkan förekom handel om söndage.
 Flera slags varor sålufördes här ex. lias,
 oemmar, rivor, vetebröd, färsk sill, socker-
 pinnar o.s.v. Färsk sill var en vara
 som man tillförde orten i riklig mängd.
 Sillen var billig vid inköpsplatser, och
 det var flera personer som skaffade

Skriv endast på denna sida!

ACC. N.R. 6173

Landskap: Småland Upptecknat av: Karl Svensson
 Härad: Sunnebo Adress: Jöla, Hamnseda
 Socken: Pjätteryd Berättat av: Maria Magnusson
 Uppteckningsår: 1939 Född år: 1857 i Pjätteryds socken
med flod.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV10.

sig inkömt genom att köra till en sjöstad
 och inköpa vill samt sedan försälja
 den under hemfärden.

De sådeslag som odlades inman socknen
 voro huvudsakligen korn och havre.
 Ofta odlades dessa sådeslag tillsammans
 s. k. blandod. Kåg odlades helt separat
 i äldre tid. Den od som behöfde tillför-
 ras socknen inköptes i någon stad. Traktist
 är att man gjorde sådinköp även i annan mindre
 plats, där såd sålufördes.

Lin odlades endast af fög. eget besvar.
 Linfrån användes huvudsakligen av lin-
 odlaren. Det var närande och gott för

ACC. N:R. 6173

Landskap: Småland Upptecknat av: Karl Jensen
 Härad: Ösmohered Adress: Jöta, Hammuda.
 Socken: Pjättekyl Berättat av: M. Hagman
 Uppteckningsår: 1909 Född år 1857 i Pjättekyls sock
med flera

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

11.

både människor och djur. De linfrö sam-
manblandat med mjöl kokade man gröt.

Denna blev särskilt god då linfröet
gjorde den "miltare".

Ön^{er} och ärtor odlades endast för eget
behov.

Då man hade djur till salu förde man
dem till en marknad. Det förekom ibland
många handlingar i form av byten. Man
bytte bort ett djur mot ett annat mera
passande. Det var väl mera sällan att
uppköpare föro omkring i socknen och upp-
köpte djur. Därmed var det ganska vanligt
att uppköpare från orten för ex till Thåne

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. 6173

Landskap: Småland Upptecknat av: Karl Svendsen
Härad: Stenungsbo Adress:
Socken: Berättat av:
Uppteckningsår: Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV13.

Och där uppköpte djur som sedan hölls
i stora driftar till långt avlägsna mark-
nadplatser. När de försåldes ofta med god
förtjänst. Då djuren försåldes hemma i
orten var det vanligt att säljaren förde
dem till köparens hemort.

Färderna spelade en mycket stor roll i
äldre tid. Men och här vara saker som all-
mogem ej kunde undvara. Än dessa beredde
man så gott som alla de klädespersedlar
som användes.

Det smår som i större gårdar ej åtgick i
hushållet försåldes antingen i staden eller
till personer i något närliggande samhälle.

Skriv endast på denna sida!

6173

ACC. N:R. _____

Landskap: Småland Upptecknat av: Karl Jansson
 Härad: Jönköpings Adress: Jöla, Håmmåda
 Socken: Pjätteryd Berättat av: M. Magnusson
 Uppteckningsår: 1907 Född år 1857 i Pjätteryd socken
med flera

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

19.

Ennå småbönder som y' hade många djur mät
 behövde det smår som "svanghadå" i huskället
 förekom det nog ganska allmänt att de finga
 iaktaga mycket stor sparsamhet med smår
 så att minatan något kunde användas eller
 bytas bort mot varor som man behövde.
 Ordet smårställe förekom som beteckning för
 hunden där man regelbundet lämnade smår.
 Det är möjligt att ordet smårställe även
 användes av kunden som beteckning för den
 gård där han inköpt sitt behov av smår.
 Detta antagande stödes genom att ordet
 "mjällkaställe" av kunden användes som
 beteckning för den gård där han inköpte

ACC. N:R. 6173

Landskap: Småland Upptecknat av: Karl Jonsson
 Härad: Summerska Adress: Julo, Hamneda
 Socken: Pjätteryd Berättat av:
 Uppteckningsår: 1932 Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV19

ett behov av mjölk. Ex. på uttryck "ja
 ha bra mjölkställe".

Tillverkning av tjära samt malning före-
 kom i stor utsträckning inman socknen.
 Tjära och mal förändes till andra orter,
 och tillförde allmogem ett gott bidrag till
 inkomsterna. Det fanns även de personer
 som rent yrkesmässigt bedrev tillverkning
 av tjära samt träkol.

Jakt förekom ganska mycket inman sock-
 nen i äldre tid. Man använde olika slags
 fångstmetoder såsom snara. Fiskaren Petter
 Nilsson berättade för något år sedan att han
 en gång skjutit en hare som befanns ha en snara

Skriv endast på denna sida!

Småland
Funnies
Gättnäs
4/10 1939

6173

Med av Karl Forstner
Sola Hamneda
och av Maria Magnusson

om ena foten. Vid sjön Mäckeln bodde
ytkefiskare som förvärgde sig medeltät fiske
och jakt. Fisker förvaldes antagligen i Ålun-
hult samt till herrskap som bodde i
orten.

Handljud förekom innan socknen, dock ej
i så stor omfattning att minstons någon
nåmnvärd del förvaldes till främmande ort.
I gårdy fanns ett järnbruk där man
tillverkade gjutgods. Nu i sällra dagar kan
man påträffa spisar av gårdy. Tillverkning
Större delen av de redskap man använde
tillverkades antagligen i orten. Smedjor
funns och smederna i äldre tid vara som
nu mycket skickliga.

Då man skulle köpa vigselringen borde
man fara till Wårjå. Troligt är att man

Skriv endast på denna sida!

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV.

15.

gärna förlade besöket till vigfridsmässan
Marknaden som hölls vid denna tid holla-
des "sejra mässe makån" och var mycket
flitigt besökt.

Vid helgerna besökte pjätterydarna sin egen
kyrka.

Ången marknad har ej hållits innan
socknen. Då pjätterydarna ville besöka nå-
gon marknad fingo de begiva sig till
främsnad ut. På en dåtida marknad kun-
de man köpa olika slags varor, såsom järn-
saker, bergar, kardar, olika slags bemaljadsläder,
o.s.v.

Till Wäxjö marknad kom folk från skil-
da orter. Här utlufades en massa varor
och affärerna voro säkerligen många.